

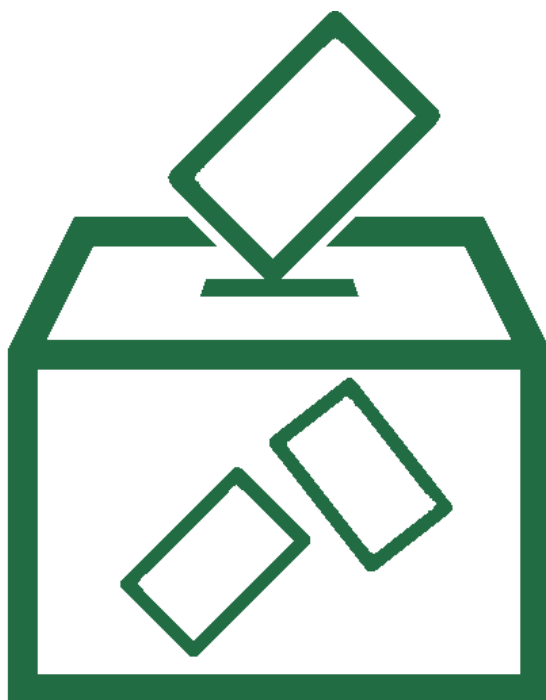

FUNDACJA
IM. STEFANA
BATOREGO

Warszawa, marzec 2018

Poradnik kandydatki i kandydata w wyborach samorządowych 2018 roku

Piotr Jakubowski

Wybory samorządowe to wybory do rad gmin i miast, rad powiatów, sejmików województw oraz wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. W dalszej części niniejszego poradnika wybory do rad gmin i miast, rad powiatów oraz sejmików województw będą łącznie określane jako **wybory do rad**. Wybory na stanowisko wójtów, burmistrzów i prezydentów miast określane będą jako **wybory wójtów**.

Zarządzenie wyborów samorządowych nastąpi pomiędzy 16 lipca a 16 sierpnia 2018 roku w drodze rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów. Wtedy poznamy datę wyborów. Możliwe daty tegorocznych wyborów to 21 października, 28 października oraz 4 listopada.

Reguły systemu wyborczego

Wybory do rady gminy

Wszystkie wybory do rad są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.

Zasada powszechności wyborów oznacza prawo do kandydowania i do wybierania bez nieuzasadnionych ograniczeń. Jej istotą jest włączenie w proces wyborczy jak najszerszej części społeczeństwa. W sprzeczności z tą zasadą pozostają zbyt restrykcyjne wymagania stawiane osobom wybierającym i kandydującym chcącym wziąć udział w wyborach. Jako przykład takiego wymogu można wskazać uzależnienie prawa do oddania głosu od osiągnięcia rocznych dochodów w oznaczonej wysokości.

Zasada równości polega na tym, że każdej uprawnionej do głosowania osobie przysługuje ta sama liczba głosów, a głosy wszystkich wyborców i wyborczyń mają tę samą wagę. Niezależnie od wszelkich okoliczności każdy głos ma identyczne znaczenie.

Zasada bezpośredniości oznacza, że wynik głosowania zależy od wyborców i wyborczyń, które bezpośrednio oddają głos na danego kandydata lub kandydatkę. Wyłącza ona możliwość decydowania o wyborze kandydata lub kandydatki przez inny podmiot niż ogół wyborców.

Radni i radne wybierani są w okręgach wyborczych bezpośrednio spośród zgłoszonych kandydatów i kandydatek. Liczba radnych wybieranych do rady gminy zależy od jej wielkości:

- w gminach do 20 000 mieszkańek i mieszkańców rada liczy 15 radnych;
- w gminach do 50 000 mieszkańek i mieszkańców rada liczy 21 radnych;
- w gminach do 100 000 mieszkańek i mieszkańców rada liczy 23 radnych;
- w gminach do 200 000 mieszkańek i mieszkańców rada liczy 25 radnych;
- na każde dalsze rozpoczęcie 100 000 mieszkańek i mieszkańców liczba radnych ulega zwiększeniu o trzech; górną granicę stanowi liczba 45 radnych.

Okręg wyborczy obejmuje część obszaru gminy. W gminach na terenach wiejskich okręgiem wyborczym jest jednostka pomocnicza gminy (czyli w szczególności sołectwo). W każdym okręgu wyborczym tworzonym dla wyboru rady w gminie liczącej do 20 000 mieszkańek i mieszkańców wybiera się jednego radnego lub radną. Dla wyboru rady w gminie liczącej powyżej 20 000 mieszkańek i mieszkańców tworzy się okręgi wyborcze, w których wybiera się od pięciorga do ośmiorga radnych.

Informację o okręgach wyborczych, ich granicach i numerach, liczbie radnych wybieranych w każdym okręgu wyborczym oraz o wyznaczonej siedzibie gminnej komisji wyborczej podaje do publicznej wiadomości wójt, w formie obwieszczenia, najpóźniej w 55 dniu przed dniem wyborów.

Mechanizm wyboru radnych jest zróżnicowany w zależności od wielkości gminy. W gminie liczącej do 20 000 mieszkańek i mieszkańców o wyborze na radnego lub radną rozstrzyga liczba ważnie oddanych głosów na poszczególnych kandydatów i kandydatki. W gminach liczących powyżej 20 000 mieszkańek i mieszkańców

obowiązuje system proporcjonalnego podziału mandatów pomiędzy listy kandydatek i kandydatów.

Proporcjonalny system podziału mandatów wymaga dokładniejszego omówienia. Mandaty dzielą się proporcjonalnie do łącznej liczby ważnie oddanych głosów odpowiednio na kandydatki i kandydatów danej listy. Obowiązuje ustawowy próg wyborczy. W podziale mandatów uczestniczą bowiem tylko listy komitetów wyborczych, na które oddano co najmniej 5% ważnych głosów w skali gminy.

Podział mandatów odbywa się według metody d'Hondta. Polega ona na tym, że liczba głosów oddanych na każdą listę dzielona jest kolejno przez 1, 2, 3, 4 i w razie potrzeby dalsze liczby. Spośród wyników wybierana jest taka liczba największych wartości, która odpowiada liczbie mandatów do obsadzenia w danym okręgu wyborczym.

Przykład:

W okręgu wyborczym nr 2 do obsadzenia jest siedem mandatów radnych gminy, w której mieszka ponad 20 000 osób. Całkowita liczba ważnych głosów oddanych w tym okręgu wyniosła 21 000. Ich rozkład pomiędzy cztery startujące w tym okręgu komitety wyborcze był następujący:

Komitet Wyborczy Wyborców „DOBRE MIASTO” – 2 400

Komitet Wyborczy Wyborców „LEPSZE MIASTO” – 3 600

Komitet Wyborczy Wyborców „JESZCZE LEPSZE MIASTO” – 6 000

Komitet Wyborczy Wyborców „NAJLEPSZE MIASTO” – 9 000.

Stosując metodę d'Hondta, można teraz rozdzielić pulę mandatów na poszczególne komitety wyborcze. Zakładamy, że każdy z komitetów w skali gminy przekroczył pięcioprocentowy próg wyborczy, a w związku z tym może uczestniczyć w podziale mandatów.

Dzielnik	KWW „DOBRE MIASTO”	KWW „LEPSZE MIASTO”	KWW „JESZCZE LEPSZE MIASTO”	KWW „NAJLEPSZE MIASTO”
1	2 400	3 600	6 000	9 000
2	1 200	1 800	3 000	4 500
3	800	1 200	2 000	3 000
4	600	900	1 500	2 250

Ponieważ w okręgu do obsadzenia pozostaje siedem mandatów, z tabeli należy wybrać siedem najwyższych wyników. W efekcie otrzymujemy podział mandatów między poszczególne listy wyborcze.

Po ustaleniu liczby mandatów zdobytych przez poszczególne komitety dokonywane jest ich obsadzenie przez poszczególnych kandydatów i kandydatki. Istotną okazuje się tu liczba uzyskanych przez nich głosów. Kolejność kandydatek i kandydatów na liście nie ma znaczenia.

Wybory do rady powiatu

W wyborach do rad powiatów okręg wyborczy obejmuje obszar jednej gminy. Podobnie jak w przypadku wyborów do rady gminy liczącej powyżej 20 000 mieszkańek i mieszkańców obowiązuje pięcioprocentowy próg wyborczy. W każdym okręgu wyborczym wybiera się od trojga do dziesięciorga radnych. Rada powiatu liczy 15 osób w powiatach liczących do 40 000 mieszkańek i mieszkańców oraz po dwoje na każde kolejne rozpoczęte 20 000 mieszkańek i mieszkańców. Liczba radnych nie może przekroczyć 29. Podział mandatów następuje również przy wykorzystaniu omówionego wyżej systemu d'Hondta.

Wybory do sejmiku województwa

Okręg wyborczy w wyborach do sejmików województw obejmuje jeden powiat lub jego część. Także w tym wypadku obowiązuje pięcioprocentowy próg wyborczy. W skład sejmiku województwa wchodzi radni w liczbie 30 w województwach liczących do 2 000 000 mieszkańek i mieszkańców oraz po troje radnych na każde kolejne rozpoczęte 500 000 mieszkańek i mieszkańców. Tak jak w poprzednio omówionych wyborach do podziału mandatów wykorzystywany jest system d'Hondta.

Wybory wójta

Wybory wójta są powszechne, równe, bezpośrednie oraz odbywają się w głosowaniu tajnym.

Na wójta wybierany jest kandydat lub kandydatka, która w głosowaniu otrzymała więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli w głosowaniu żadnemu kandydatowi ani kandydatce nie udało się zdobyć takiej liczby głosów, to w terminie 14 dni od dnia wyborów przeprowadzane jest ponowne głosowanie – druga tura wyborów. Wyboru dokonuje się wtedy spośród dwojga kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali największą liczbę ważnie oddanych głosów. Za wybranego uważa się kandydata lub kandydatkę, która uzyskała większą liczbę ważnych głosów.

Kto może głosować w wyborach do rad i w wyborach wójtów?

Prawo głosowania w wyborach do rady gminy przysługuje obywatelce i obywatelowi polskiej oraz obywatelce i obywatelowi Unii Europejskiej bez obywatelstwa polskiego, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz stale zamieszkuje na obszarze tej gminy. Te same wymogi dotyczą osób chcących oddać głos w wyborach wójta. W przypadku wyborów do rady powiatu i sejmiku województwa prawo wybierania ma obywatelka i obywatel polska, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz stale zamieszkuje na obszarze, odpowiednio, tego powiatu i województwa.

W każdym wypadku stałe zamieszkanie oznacza zamieszkanie w określonej miejscowości pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego pobytu.

Prawa wybierania nie mają osoby:

- pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu;
- pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
- ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądu.

Należy wskazać, że utrata prawa wybierania automatycznie skutkuje utratą prawa wybieralności, czyli prawa do kandydowania w wyborach i bycia wybranym.

Kto może kandydować?

W przypadku wyborów samorządowych prawo wybieralności jest ściśle powiązane z prawem do wybierania.

W wyborach do rad prawo wybieralności posiadają osoby mające prawo ich wybierania. Oznacza to m.in., że nie jest możliwe kandydowanie w wyborach do rady przez osoby, które nie zamieszkują stale na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego.

W wyborach wójta prawo wybieralności przysługuje obywatelce i obywatelowi polskiemu, który ma prawo wybierania w tych wyborach i najpóźniej w dniu głosowania kończy 25 lat. Podkreślenia wymaga jednak fakt, że **kandydat lub kandydatka nie musi stale zamieszkiwać na obszarze gminy, w której kandyduje.**

Oprócz osób niemających prawa wybierania Kodeks wyborczy pozbawia prawa wybieralności następujące osoby:

- skazane prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- wobec których wydano prawomocne orzeczenie stwierdzające utratę prawa wybieralności wskutek złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.

Prawa wybieralności nie ma też osoba będąca obywatelką lub obywatelem Unii Europejskiej bez obywatelstwa polskiego, jeśli została pozbawiona prawa wybieralności w państwie członkowskim Unii Europejskiej, którego jest obywatelką lub obywatelem.

W wyborach do rad można kandydować tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko z jednej listy kandydatów i kandydatek. Jednocześnie kandydować można tylko do jednej rady i tylko na obszarze gminy, w której kandyduje się na wójta. Kandydując na wójta nie można jednocześnie kandydować do rady powiatu i do sejmiku województwa.

Warto wskazać, że w wyniku nowelizacji Kodeksu wyborczego, która weszła w życie 31 stycznia 2018 roku, wprowadzono zasadę „dwukadencyjności” wójtów. Oznacza ona, że prawa wybieralności w wyborach wójta w danej gminie nie ma osoba, która została uprzednio dwukrotnie wybrana w wyborach wójta w tej gminie. **Istotne jest jednak, że w tegorocznych wyborach nie uwzględnia się poprzednich kadencji wójtów. Osoby pełniące wcześniej nawet dwukrotnie funkcję wójta mogą zatem kandydować w tegorocznych wyborach.**

Komitety wyborcze

Jaka jest rola komitetów wyborczych?

Prawo zgłoszenia kandydatów i kandydatek w wyborach przysługuje komitetom wyborczym. Oprócz tego wykonują one inne istotne czynności na rzecz kandydatów i kandydatek – w szczególności na zasadzie wyłączności prowadzą kampanię wyborczą. Niemożliwe jest zatem podejmowanie jakichkolwiek działań agitacyjnych bez zgody komitetu wyborczego.

Tworzenie komitetu wyborczego

W wyborach do rad oraz w wyborach wójtów komitet mogą utworzyć następujące podmioty:

- partie polityczne i koalicje partii politycznych;
- stowarzyszenia i organizacje społeczne (łącznie nazywane organizacjami);
- wyborcy i wyborczynie.

W niniejszym przewodniku zostaną omówione jedynie zasady tworzenia komitetów wyborczych przez stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz przez wyborców i wyborczynie.

Komitet wyborczy organizacji

Funkcję komitetu wyborczego organizacji pełni organ organizacji upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz, czyli np. zarząd. Organ ten powołuje pełnomocnika wyborczego, który jest uprawniony do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego, oraz pełnomocnika finansowego odpowiedzialnego za gospodarkę finansową komitetu.

O utworzeniu komitetu wyborczego organizacji należy powiadomić właściwy organ. W przypadku, gdy komitet wyborczy zgłasza kandydatów i kandydatki na radnych tylko w jednym województwie, organem tym będzie

komisarz wyborczy właściwy ze względu na siedzibę organizacji (komisarze wyborczy działają na obszarze jednego województwa lub na jego części).

Jeżeli komitet zamierza zgłosić kandydatów i kandydatki na radnych w więcej niż jednym województwie, organem, który należy powiadomić, jest Państwowa Komisja Wyborcza.

W obydwu przypadkach zgłoszenie powinno nastąpić w okresie od dnia ogłoszenia rozporządzenia o zarządzeniu wyborów do 55 dnia przed dniem wyborów.

Do zawiadomienia należy dołączyć:

- oświadczenia pełnomocników wyborczego i finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa; w wypadku pełnomocnika finansowego potrzebne jest również oświadczenie o spełnianiu ustawowych warunków do pełnienia tej funkcji;
- uwierzytelniony odpis z KRS; w przypadku stowarzyszeń zwykłych należy dołączyć zaświadczenie o wpisie do ewidencji stowarzyszeń zwykłych;
- wyciąg ze statutu albo regulaminu działalności organizacji wskazujący organ upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz;
- fakultatywnie symbol graficzny komitetu wyborczego w formie papierowej oraz elektronicznej.

Komitet wyborczy wyborców

Komitet wyborczy wyborców, który powstał w celu zgłoszenia kandydatów i kandydatek tylko w jednym województwie, może zostać utworzony przez pięcioro obywaterek i obywateli mających prawo wybierania. Zawiadomienia komisarza wyborczego właściwego ze względu na siedzibę komitetu dokonuje pełnomocnik wyborczy. Może to nastąpić po zebraniu podpisów co najmniej 20 obywaterek i obywateli mających prawo wybierania, którzy popierają utworzenie komitetu wyborczego wyborców.

Komitet wyborczy wyborców, który powstał w celu zgłoszenia kandydatów i kandydatek w więcej niż jednym województwie, może zostać utworzony przez 15 obywaterek i obywateli mających prawo wybierania. W tym przypadku pełnomocnik wyborczy zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą. Do zawiadomienia potrzebne jest zebranie podpisów co najmniej 1000 obywaterek i obywateli mających prawo wybierania, którzy popierają utworzenie komitetu wyborczego.

Zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego wyborców powinno zawierać:

- oświadczenie o utworzeniu komitetu wyborczego;
- oświadczenia pełnomocników wyborczego i finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa; w wypadku pełnomocnika finansowego potrzebne jest również oświadczenie o spełnianiu ustawowych warunków do pełnienia tej funkcji;
- wykaz obywaterek i obywateli, które poparły utworzenie komitetu, zawierający ich imiona i nazwiska, adresy zamieszkania, numery PESEL i własnoręczne podpisy;
- fakultatywnie symbol graficzny komitetu wyborczego w formie papierowej oraz elektronicznej.

Należy wskazać na pewne istotne modyfikacje dotyczące sytuacji, w której komitet wyborczy wyborców został utworzony w celu zgłoszenia kandydatów i kandydatek na radnych do rady gminy liczącej do 20 000 mieszkańek i mieszkańców. W tym wypadku komitet tworzony jest przez 5 obywaterek i obywateli, a jego pełnomocnik wyborczy jest jednocześnie pełnomocnikiem finansowym. **Ponadto, co szczególnie istotne, zawiadomienie o utworzeniu komitetu nie wymaga zebrania wspomnianych 20 podpisów poparcia.**

W obydwu przypadkach zgłoszenie powinno nastąpić w okresie od dnia ogłoszenia rozporządzenia o zarządzeniu wyborów do 55 dnia przed dniem wyborów.

W zawiadomieniu podaje się imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL obywaterek i obywateli tworzących komitet wyborczy wyborców.

Państwowa Komisja Wyborcza lub komisarz wyborczy mogą odmówić przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego. Odmowa następuje w przypadku:

- gdy zawiadomienie wykazuje wady (np. nie zawiera któregoś z wymaganych oświadczeń), zaś pełnomocnik wyborczy, mimo wezwania, nie usunął ich w wyznaczonym terminie, który wynosi pięć dni;
- gdy wada ma charakter nieusuwalny (np. zawiadomienie zostało złożone po 55 dniu przed dniem wyborów).

W takiej sytuacji, bez względu na powód odmowy, pełnomocnik wyborczy może wnieść środek odwoławczy. Jeśli odmowa nastąpiła ze strony Państwowej Komisji Wyborczej, środkiem tym jest skarga do Sądu Najwyższego. Od odmowy przyjęcia zawiadomienia przez komisarza wyborczego przysługuje odwołanie do Państwowej Komisji Wyborczej. W każdym wypadku termin wynosi trzy dni od dnia doręczenia postanowienia o odmowie przyjęcia zawiadomienia.

Mężowie zaufania

Mężowie zaufania pełnią istotną funkcję w wyborach. Do ich zadań należy bowiem badanie rzetelności przeprowadzania wyborów w danej komisji wyborczej. Reprezentują oni komitety wyborcze.

Prawo do wyznaczenia męża zaufania przysługuje pełnomocnikowi wyborczemu komitetu lub osobie przez niego upoważnionej. Do odpowiedniej komisji wyborczej można zgłosić po jednej osobie pełniącą funkcję męża zaufania. Jeżeli jednak komitet wyborczy nie zarejestrował kandydatów i kandydatek we wszystkich okręgach wyborczych, to wówczas na mężów zaufania można wyznaczyć osoby tylko do obwodowych komisji wyborczych na obszarze okręgu, w którym zarejestrowano listę kandydatów i kandydatek.

Mężem zaufania może być osoba mająca czynne prawo wyborcze do Sejmu (czyli obywatelka lub obywatel polski, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat), niekandydująca w wyborach ani niebędąca komisarzem wyborczym, pełnomocnikiem wyborczym, pełnomocnikiem finansowym, urzędnikiem wyborczym lub członkiem czy członkinią komisji wyborczej.

Mężom zaufania przysługują istotne uprawnienia. Osoby pełniące tę funkcję mogą być obecne przy wszystkich czynnościach komisji, do której zostali wyznaczeni, w tym mogą sprawdzać prawidłowość ustalenia wyników głosowania i wprowadzania danych do systemu. Mają prawo przebywać w lokalu wyborczym w czasie przygotowania do głosowania, samego głosowania, ustalania jego wyników i sporządzania protokołu, co pozwala im na ocenę prawidłowości wyborów w zasadzie na każdym etapie. Przysługuje im też prawo do wnoszenia uwag do protokołu, ze wskazaniem konkretnych zastrzeżeń. Wreszcie mogą być obecne przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia.

Mężowie zaufania posiadają też prawo do rejestrowania za pomocą własnych urządzeń rejestrujących czynności obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie i obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie w obwodach na obszarze kraju. Rejestracja może obejmować czynności podejmowane przed rozpoczęciem głosowania do momentu jego rozpoczęcia oraz działania komisji od zamknięcia lokalu wyborczego do momentu podpisania protokołu głosowania w obwodzie.

Obserwatorzy społeczni

Warto też wskazać, że zarejestrowane w Polsce stowarzyszenia i fundacje, do których celów należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, mogą ustanowić po jednym obserwatorem lub obserwatorką społeczną w odpowiedniej komisji wyborczej.

Do obserwatorów i obserwatorek społecznych odnoszą się wszystkie zasady dotyczące mężów zaufania. Jedyna różnica polega na tym, iż nie przysługują im prawo wnoszenia uwag do protokołu oraz prawo obecności przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu.

Zgłaszanie kandydatów i kandydatek

W wyborach do rad

Kandydaci i kandydatki zgłaszani są w formie listy kandydatów i kandydatek. Przez listę należy rozumieć także zgłoszenie jednego kandydata lub kandydatki. Listy zgłaszane są odrębnie dla każdego okręgu wyborczego najpóźniej w 35 dniu przed dniem wyborów do godziny 24.00, wraz z wykazem podpisów, co zostanie jeszcze szerzej omówione. Zgłoszenia listy dokonuje pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego lub upoważniona przez niego osoba. Organem, któremu zgłaszane są listy, jest odpowiednio gminna komisja wyborcza, powiatowa komisja wyborcza i wojewódzka komisja wyborcza.

Komitet wyborczy może zgłosić w jednym okręgu wyborczym tylko jedną listę kandydatów i kandydatek. W wyborach do rady gminy liczącej do 20 000 mieszkańek i mieszkańców lista może zawierać tylko jedno nazwisko. W przypadku wyborów do rady gminy liczącej powyżej 20 000 mieszkańek i mieszkańców lista musi zawierać nie mniej niż pięć nazwisk kandydatów i kandydatek. W ostatnim wypadku liczba kandydatów i kandydatek nie może być też większa niż liczba radnych wybieranych w danym okręgu, powiększona o dwoje kandydatów. Przykładowo więc: jeśli w wyborach do rady gminy w danym okręgu wyborczym wybieranych jest sześć radnych, to na liście wskazanych może zostać osiem osób kandydujących. Ani liczba kobiet, ani mężczyzn na liście nie może być mniejsza niż 35% wszystkich umieszczonych na niej osób.

Omówione wyżej zasady dotyczące wyborów do rady gminy liczącej powyżej 20 000 mieszkańek i mieszkańców odnoszą się również do wyborów do sejmików województw.

W przypadku wyborów do rad powiatów liczba kandydatów i kandydatek na liście nie może być mniejsza niż troje i większa niż liczba radnych wybieranych w danym okręgu wyborczym powiększona o dwoje kandydatów. W przypadku zgłoszenia listy zawierającej troje kandydatów ani liczba kandydujących kobiet, ani mężczyzn na liście nie może być mniejsza niż jeden.

Co powinno zawierać zgłoszenie listy kandydatów i kandydatek?

Zgłoszenie listy kandydatów i kandydatek powinno zawierać podstawowe dane identyfikujące komitet wyborczy i kandydujące osoby. Musi ono też określać radę oraz numer okręgu wyborczego, do którego dokonuje się zgłoszenia.

Do każdego zgłoszenia należy dołączyć pisemne oświadczenia osób kandydujących o wyrażeniu zgody na kandydowanie oraz o posiadaniu prawa wybieralności do danej rady. Zgoda na kandydowanie w wyborach powinna zawierać dane: imię (imiona), nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, obywatelstwo oraz numer ewidencyjny PESEL kandydata lub kandydatki, a także wskazanie jej przynależności do partii politycznej. Zgodę kandydat lub kandydatka opatruje datą i własnoręcznym podpisem. Pewne dodatkowe oświadczenia wymagane są w przypadku zgłoszenia kandydatów lub kandydatek mających obywatelstwo Unii Europejskiej, ale nieposiadających obywatelstwa polskiego. Kandydaci i kandydatki urodzone przed 1 sierpnia 1972 roku zobowiązane są ponadto do złożenia oświadczenia lustracyjnego lub informacji o uprzednim złożeniu tego oświadczenia.

Do zgłoszenia listy kandydatów i kandydatek należy dołączyć też dokument potwierdzający przyjęcie przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego.

Po dokonaniu zgłoszenia uzupełnienie listy o nazwiska kandydatów i kandydatek lub zmiany kandydatów lub kandydatek albo ich kolejności na liście są niedopuszczalne.

Listy poparcia

Każda zgłaszana lista kandydatów i kandydatek powinna być poparta odpowiednią liczbą podpisów. W gminach liczących do 20 000 mieszkańek i mieszkańców wymaganych jest co najmniej 25 podpisów wyborców i wyborczyń. W gminach zamieszkałych przez więcej niż 20 000 osób należy zebrać co najmniej 150 podpisów. W przypadku zgłoszenia listy kandydatów i kandydatek w wyborach do rad powiatów wymaganych jest 200 podpisów. Listy kandydatów i kandydatek w wyborach do sejmików województwa powinny być poparte

podpisami co najmniej 300 wyborców i wyborczyń. Osoby udzielające poparcia liście składają podpis obok czytelnie wpisanego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania oraz numeru ewidencyjnego PESEL.

Wyborca lub wyborczyni może udzielić poparcia dowolnej liczbie list kandydatów i kandydatek.

Czynności komisji wyborczej

Właściwa komisja wyborcza, przyjmąwszy zgłoszenie, niezwłocznie bada jego zgodność z przepisami prawa. Stwierdzenie przez komisję niezyskania wymaganej liczby podpisów skutkuje odmową przyjęcia zgłoszenia, ze wskazaniem stwierdzonych wad, i zwróceniem go osobie zgłaszającej listę. Jeżeli usunięcie wskazanych wad zgłoszenia nie jest możliwe w terminie ustalonym dla dokonywania zgłoszeń (czyli do 35 dnia przed dniem wyborów do godziny 24.00), komisja odmawia rejestracji zgłoszenia i niezwłocznie zawiadamia o tym osobę zgłaszającą listę.

W przypadku stwierdzenia innych wad zgłoszenia niż wskazane powyżej komisja wzywa osobę zgłaszającą listę do ich usunięcia w terminie dwóch dni. W przypadku nieusunięcia wskazanych wad w terminie komisja odmawia rejestracji zgłoszenia w całości lub co do poszczególnych kandydatów lub kandydatek. Liczba kandydatów i kandydatek, których odmowa nie dotyczyła, nie może być niższa niż minimalna wymagana liczba kandydatów i kandydatek na liście. Jeżeli wada polega na niespełnieniu wymogu dotyczącego minimalnego udziału kandydujących kobiet i mężczyzn na liście (dla przypomnienia: w obydwu przypadkach liczba ta nie może być mniejsza niż 35% wszystkich osób na liście), komisja wzywa pełnomocnika do jej usunięcia w terminie dwóch dni. W tej sytuacji nie obowiązuje zakaz uzupełniania listy o nazwiska kandydatów lub kandydatek lub ich kolejności na liście. W przypadku nieusunięcia wady w terminie komisja postanawia o odmowie rejestracji zgłoszenia w całości.

W przypadku omówionych wyżej uchwał odmownych osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo wniesienia odwołania do komisarza wyborczego w terminie dwóch dni od daty doręczenia takiej uchwały wraz z uzasadnieniem. Komisarz wyborczy rozpatruje odwołanie w terminie dwóch dni i wydaje postanowienie w tej sprawie. Na postanowienie komisarza wyborczego uznające odwołanie za nieuzasadnione osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo wniesienia skargi do Państwowej Komisji Wyborczej. Skargę powinna zostać wniesiona w terminie dwóch dni od daty doręczenia postanowienia komisarza wyborczego. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje skargę i wydaje postanowienie w terminie dwóch dni. Postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej jest ostateczne.

W wyborach wójta

Opisane wyżej zasady zgłaszania kandydatów i kandydatek na radnych w dużej mierze znajdują zastosowanie w przypadku zgłaszania kandydatów lub kandydatek w wyborach wójta. Różnice zostały wskazane poniżej.

Do zgłoszenia kandydata lub kandydatki na wójta prawo ma tylko komitet wyborczy. Musi być to komitet, który zarejestrował listy kandydatów i kandydatek na radnych w co najmniej połowie okręgów wyborczych w danej gminie. W każdym z tych okręgów liczba zarejestrowanych przez komitet kandydatów i kandydatek na radnych nie może być mniejsza niż liczba radnych wybieranych w tym okręgu. Ostatni warunek oznacza zatem konieczność dostosowania liczby zarejestrowanych kandydatów i kandydatek do liczby radnych wybieranych w danym okręgu.

Kandydatów lub kandydatki na wójta zgłasza się do gminnej komisji wyborczej najpóźniej w 25 dniu przed dniem wyborów do godziny 24.00.

Treść zgłoszenia kandydata lub kandydatki jest zbliżona do swojego odpowiednika w wyborach do rad. Podobnie jak tamta zawiera ona określone dane indywidualizujące kandydata lub kandydatki oraz komitet. Zgoda osoby kandydującej w wyborach powinna uwzględniać imię (imiona), nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, obywatelstwo oraz numer ewidencyjny PESEL kandydata, a także wskazanie przynależności do partii politycznej. Zgodę kandydat lub kandydatka opatruje datą i własnoręcznym podpisem. Do zgłoszenia należy też dołączyć oświadczenie o wyrażeniu zgody na kandydowanie, o posiadaniu prawa wybieralności oraz oświadczenie lustracyjne lub informację o jego złożeniu w przypadku kandydatów i kandydatek urodzonych przed 1 sierpnia 1972 roku.

Jeżeli zgłoszenie spełnia warunki określone w Kodeksie, gminna komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje kandydata lub kandydatkę na wójta.

Kampania wyborcza i agitacja wyborcza

Jak już wspomniano, komitety wyborcze prowadzą na zasadzie wyłączności kampanię wyborczą na rzecz zgłoszonych przez siebie kandydatów i kandydatek. Kampanię wyborczą można w dużym skrócie scharakteryzować jako ogół działań zmierzających do osiągnięcia jak najlepszego wyniku w wyborach. Rozpoczyna się ona z dniem ogłoszenia rozporządzenia o zarządzeniu wyborów samorządowych. Kończy się na 24 godziny przed dniem głosowania.

Istotnym elementem kampanii wyborczej jest **agitacja wyborcza**. Oznacza ona publiczne nakłanianie lub zachęcanie do głosowania w określony sposób, w tym w szczególności do głosowania na kandydata lub kandydatki określonego komitetu wyborczego.

Momentem, od którego może być prowadzona agitacja wyborcza, jest przyjęcie przez właściwy organ zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego. Warto w tym miejscu przypomnieć, że zgłoszeń można dokonywać od dnia ogłoszenia rozporządzenia o zarządzeniu wyborów. Oznacza to, że przed przyjęciem zawiadomienia nie wolno prowadzić działań agitacyjnych.

Oprócz komitetów wyborczych agitację mogą prowadzić również wyborcy i wyborczynie. W tym wypadku wymagana jest jednak pisemna zgoda pełnomocnika wyborczego.

W jaki sposób nie można prowadzić agitacji?

Kodeks wyborczy przewiduje pewne standardy etyczne prowadzenia agitacji wyborczej.

Sposoby zbierania podpisów

Podpisy popierające zgłoszenia kandydatów i kandydatki można zbierać w takim miejscu i czasie oraz w taki sposób, że wykluczone jest stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do ich wymuszenia. Zbieranie lub składanie podpisów w zamian za korzyść majątkową lub osobistą jest zabronione.

Miejsca, w których zabroniona jest agitacja

Agitacja nie może być prowadzona:

- na terenie urzędów administracji rządowej i administracji samorządu terytorialnego oraz sądów;
- w zakładach pracy w sposób i w formach zakłócających normalne funkcjonowanie;
- na obszarze jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych ministrowi obrony narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Zabroniona jest też agitacja wyborcza na terenie szkół wobec uczniów i uczennic, a także agitacja w lokalu wyborczym oraz na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje.

Czynności niedozwolone w ramach agitacji

Komitety wyborcze, kandydaci i kandydatki oraz wyborcy i wyborczynie prowadzący agitację nie mogą organizować jakichkolwiek konkursów, loterii czy gier, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zazwyczaj używanych w celach reklamowych albo promocyjnych. Przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zazwyczaj używanych w celach reklamowych lub promocyjnych nie mogą być również nieodpłatnie rozdawane w ramach agitacji.

Warto przy tym przybliżyć pojęcie przedmiotów zazwyczaj używanych w celach reklamowych lub promocyjnych. Są to zasadniczo rzeczy o niewielkiej wartości, mające raczej charakter symboliczny czy pamiątkowy. Jako przykład można wskazać plastikowe znaczki bądź długopisy czy breloczki. Materiały wyborcze powinny zawierać wyraźne oznaczenie komitetu wyborczego, od którego pochodzą.

W ramach prowadzonej agitacji wyborczej nie można też podawać ani dostarczać napojów alkoholowych nieodpłatnie lub w zaniżonych cenach. Przykładowo: wyklucza to możliwość bezpłatnego częstowania alkoholem uczestników imprez promujących danego kandydata lub kandydatkę.

Zasady umieszczania i usuwania plakatów oraz haseł wyborczych

Plakaty i hasła wyborcze powinny być umieszczane z poszanowaniem prawa własności i przepisów prawa oraz w sposób gwarantujący bezpieczeństwo obywateli i obywateli oraz ich mienia. W szczególności umieszczanie plakatów i haseł wyborczych na określonych nieruchomościach, obiektach lub urządzeniach powinno być uzależnione od uzyskania zgody właściciela czy właścicielki, osoby lub firmy zarządzającej. Materiały należy umieszczać w sposób umożliwiający ich usunięcie bez powodowania szkód.

Do obowiązków pełnomocników wyborczych należy **usunięcie w terminie 30 dni po dniu wyborów** plakatów i haseł wyborczych oraz urządzeń ogłoszeniowych ustawionych w celu prowadzenia agitacji.

Od powyższej zasady przewidziane zostało pewne odstępstwo. Wspomniany wyżej obowiązek nie dotyczy bowiem sytuacji, w której plakaty i hasła wyborcze oraz urządzenia ogłoszeniowe znajdują się na nieruchomościach, obiektach lub urządzeniach niebędących własnością wskazanych w Kodeksie wyborczym podmiotów, **jeżeli właściciel lub właścicielka wyrazi zgodę na ich pozostawienie.**

Rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji

Materiały wyborcze, w szczególności plakaty, ulotki, hasła, a także wypowiedzi lub inne formy prowadzonej agitacji nie powinny zawierać informacji nieprawdziwych. W przypadku rozpowszechniania materiałów zawierających nieprawdziwe informacje kandydat, kandydatka lub pełnomocnik wyborczy zainteresowanego komitetu wyborczego ma prawo wnieść do sądu okręgowego wniosek o wydanie orzeczenia:

- zakazu rozpowszechniania takich informacji;
- przypadku materiałów wyborczych zawierających takie informacje;
- nakazania sprostowania takich informacji;
- nakazania publikacji odpowiedzi na stwierdzenia naruszające dobra osobiste;
- nakazania przeproszenia osoby, której dobra osobiste zostały naruszone;
- nakazania uczestnikowi postępowania wpłacenia kwoty do 100 000 złotych na rzecz organizacji pożytku publicznego.

Zainicjowane w ten sposób postępowanie sądowe rozgrywa się w szybkim tempie. Sąd okręgowy rozpoznaje wspomniany wniosek w ciągu 24 godzin. Na postanowienie sądu okręgowego przysługuje w ciągu 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który rozpoznaje je w ciągu 24 godzin. Od postanowienia sądu apelacyjnego nie przysługuje skarga kasacyjna i podlega ono natychmiastowemu wykonaniu. Publikacja sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin następuje najpóźniej w ciągu 48 godzin na koszt osoby zobowiązanej.

Należy też podkreślić, że jeśli działanie lub zaniechanie danej osoby w toku kampanii wyborczej naruszyło cudze dobro osobiste, to osoba poszkodowana lub pokrzywdzona może dochodzić uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw, w szczególności Kodeksu karnego, Kodeksu cywilnego lub ustawy Prawo prasowe.

Cisza wyborcza

Okres ciszy wyborczej objęty jest szczególną ochroną prawną. Cisza wyborcza obowiązuje w dniu głosowania oraz na 24 godziny przed tym dniem. W czasie tym zabronione jest:

- zwoływanie zgromadzeń, organizowanie pochodów i manifestacji, wygłaszanie przemówień oraz rozpowszechnianie materiałów wyborczych;
- podawanie do publicznej wiadomości wyników przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań wyborczych i wyników wyborów oraz wyników sondaży wyborczych przeprowadzanych w dniu głosowania.

Kampania wyborcza za pośrednictwem radia i telewizji

Agitacja wyborcza może być prowadzona w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych w formie audycji wyborczych. Aby dana audycja mogła być uznana za audycję wyborczą, powinna spełniać kilka warunków:

- a) musi stanowić część programu radiowego lub telewizyjnego;
- b) nie może pochodzić od nadawcy takiego programu;
- c) musi stanowić odrębną całość ze względu na treść lub formę.

Dobrym przykładem audycji wyborczej będzie zatem przygotowany przez komitet wyborczy spot promujący kandydata lub kandydatkę. Należy przy tym pamiętać, że audycje wyborcze jednego komitetu wyborczego nie mogą zawierać treści stanowiących agitację wyborczą na rzecz innego komitetu wyborczego lub jego kandydatów i kandydatek.

W okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej komitetom wyborczym, których kandydaci i kandydatki zostali zarejestrowani, przysługuje prawo do rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych na koszt tych nadawców.

W programach regionalnych Telewizji Polskiej i spółek radiofonii regionalnej (czyli spółek działających w formie jednoosobowej spółki akcyjnej Skarbu Państwa, których obowiązkiem jest rozpowszechnianie programów regionalnych) emitowane są audycje wyborcze przygotowywane przez komitety wyborcze:

- które zarejestrowały listę kandydatów i kandydatek co najmniej w jednym okręgu wyborczym – w wymiarze 15 godzin w każdym programie regionalnym Telewizji Polskiej i 20 godzin w każdym programie spółek radiofonii regionalnej;
- w wyborach wójta – w wymiarze dwóch godzin w każdym programie regionalnym Telewizji Polskiej i czterech godzin w każdym programie spółek radiofonii regionalnej. Warto zwrócić uwagę, że czas audycji wyborczych komitetów wyborczych, które zarejestrowały kandydata lub kandydatkę na wójta, może być łączony w tym samym programie regionalnym z czasem audycji wyborczych przysługującym temu samemu komitetowi lub kandydatce z tytułu udziału w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego. Połączenie takie wymaga odpowiedniego wniosku pełnomocnika wyborczego.

Przydział czasu antenowego na rozpowszechnianie audycji wyborczych przez komitet wyborczy jest dokonywany na podstawie wniosku złożonego przez pełnomocnika wyborczego lub osobę przez niego upoważnioną. Czas ten dzielony jest między uprawnione komitety proporcjonalnie do:

- liczby zarejestrowanych list kandydatów i kandydatek w okręgach na obszarze objętym programem, na podstawie informacji komisarza wyborczego;
- lub proporcjonalnie do liczby zarejestrowanych przez nie kandydatów lub kandydatek na wójtów na obszarze objętym programem, na podstawie informacji komisarza wyborczego.

Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego komitetom wyborczym przysługuje skarga do komisarza wyborczego właściwego ze względu na siedzibę oddziału Telewizji Polskiej lub Polskiego Radia. Skargę wnosi się w terminie 48 godzin od dokonania ustalenia. Komisarz wyborczy rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Postanowienie to jest ostateczne.

Komitety wyborcze nie są jednak ograniczone do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. Niezależnie od tego prawa każdy komitet wyborczy, od dnia przyjęcia zawiadomienia o jego utworzeniu do dnia zakończenia kampanii wyborczej, może rozpowszechniać odpłatnie takie audycje w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych. Rozpowszechnianie odpłatnie audycji wyborczych odbywa się na jednakowych warunkach dla wszystkich komitetów. Wysokość opłat pobieranych za rozpowszechnianie audycji wyborczych nie może przekraczać stawek za reklamy i musi być ustalana według cennika obowiązującego w dniu ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów.

Finansowanie kampanii wyborczej

Ogólne zasady finansowania

Jak wspomniano, osobą odpowiedzialną za gospodarkę finansową komitetu wyborczego i jej prowadzenie jest pełnomocnik finansowy. Osoba ta ponosi daleko idącą odpowiedzialność, w jej gestii leżą bowiem zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego.

Komitety wyborcze zobowiązane są do przestrzegania licznych zasad związanych z finansowaniem kampanii wyborczej. Regułą kluczową w tej kwestii jest jawność. Oznacza ona przede wszystkim jawność źródeł dochodów oraz dokonywanych wydatków. Ograniczona została również swoboda pozyskiwania i wydatkowania środków przez komitety wyborcze. Działania te mogą być podejmowane jedynie na cele związane z wyborami oraz wyłącznie w oznaczonym czasie. Komitety wyborcze nie mogą pozyskiwać środków ani dokonywać wydatków przed dniem przyjęcia przez odpowiedni organ zawiadomienia o utworzeniu komitetu. Możliwość pozyskiwania środków kończy się wraz z końcem dnia wyborów. Wydatki zaś nie mogą być dokonywane po dniu złożenia sprawozdania finansowego (pełnomocnik finansowy przedkłada je w terminie trzech miesięcy od dnia wyborów, co zostanie szerzej omówione w dalszej części).

Źródła finansowania

Komitety wyborcze zobowiązane są do pokrywania z własnych źródeł wydatków ponoszonych w związku z zarządzonymi wyborami. Źródła pozyskiwania środków finansowych zostały precyzyjnie określone. W odniesieniu do komitetów wyborczych organizacji i komitetów wyborczych wyborców środki finansowe mogą pochodzić jedynie z wpłat obywaterek i obywateli polskich mających miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz z kredytów bankowych zaciąganych wyłącznie na cele związane z wyborami.

Należy wskazać, że wpłaty pochodzące od obywaterek i obywateli nie mogą przekraczać 15-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę według stanu na dzień poprzedzający ogłoszenie aktu o zarządzeniu wyborów. Od 1 stycznia 2018 roku minimalne wynagrodzenie za pracę wynosi 2 100 zł. Przekroczenie limitu 31 500 złotych wpłat skutkuje przepadkiem nadwyżki na rzecz Skarbu Państwa.

Komitety wyborcze nie mogą udzielać sobie wzajemnie korzyści majątkowych. Wykluczone jest również organizowanie przez komitet wyborczy zbiórek publicznych.

Środki finansowe mogą być wpłacane na rzecz komitetu wyborczego jedynie czekiem rozrachunkowym, przelewem lub kartą płatniczą. Gromadzone są one wyłącznie na jednym rachunku bankowym. Podstawę otwarcia tego rachunku, jak również dokonania wpisu do Rejestru Gospodarki Narodowej (REGON) oraz nadania numeru NIP stanowi zaświadczenie o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego wydane przez właściwy organ wyborczy.

Wykluczona jest możliwość przyjmowania przez komitety wyborcze korzyści majątkowych o charakterze niepieniężnym. Wyjątki od tej reguły stanowią:

- nieodpłatne rozpowszechnianie plakatów i ulotek wyborczych przez osoby fizyczne;
- pomoc w pracach biurowych udzielana przez osoby fizyczne;
- wykorzystanie przedmiotów i urządzeń, w tym pojazdów mechanicznych, udostępnianych nieodpłatnie przez osoby fizyczne;
- nieodpłatne udostępnianie miejsc do prezentowania materiałów wyborczych; w tym wypadku miejsce musi być udostępniane przez osoby fizyczne, które nie prowadzą działalności gospodarczej w zakresie reklamy.

Istotnym przejawem zasady jawności jest obowiązek prowadzenia przez komitety wyborcze rejestrów zaciągniętych kredytów oraz wpłat dokonywanych przez jedną osobę fizyczną, które przekroczyły łącznie wartość minimalnego wynagrodzenia za pracę, czyli 2 100 zł. Rejestry muszą zostać umieszczone na stronie internetowej komitetu wyborczego, który zobowiązany jest również do ich uaktualniania przynajmniej raz na 7 dni. **Obowiązek**

ten nie dotyczy jednak komitetów wyborczych, które zgłaszają kandydatów lub kandydatki wyłącznie do rady gminy albo rady powiatu.

Podkreślenia wymaga fakt, że korzyści majątkowe odnoszone przez komitety wyborcze z naruszeniem przepisów Kodeksu wyborczego podlegają przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa. Przyjęcie korzyści majątkowych z naruszeniem przepisów Kodeksu stwierdza właściwy organ wyborczy w postanowieniu w sprawie sprawozdania finansowego.

Limity wydatków

Komitety wyborcze mogą wydatkować na agitację wyłącznie kwoty ograniczone limitami ustalonymi w Kodeksie wyborczym. W przypadku wyborów do rad ustalenie limitu wydatków następuje w wyniku pomnożenia kwoty przypadającej na jeden mandat radnego lub radnej przez liczbę mandatów przypadających na okręg lub okręgi, w których komitet wyborczy zarejestrował kandydatki i kandydatów.

Kwota przypadająca na jeden mandat radnego lub radnej wynosi:

- w wyborach do rady gminy w gminach liczących do 40 000 mieszkańek i mieszkańców – 1 000 złotych;
- w wyborach do rady gminy w gminach liczących powyżej 40 000 mieszkańek i mieszkańców oraz w wyborach do rad dzielnic miasta stołecznego Warszawy – 1 200 złotych;
- w wyborach do rady powiatu – 2 400 złotych;
- w wyborach do rady miasta w miastach na prawach powiatu – 3 600 złotych;
- w wyborach do sejmiku województwa – 6 000 złotych.

Przykład:

Komitet wyborczy X zarejestrował swoich kandydatów i kandydatki w wyborach do rady powiatu w dwóch okręgach wyborczych. W jednym z okręgów wybiera się sześcioro, a w drugim czworo radnych. Liczba mandatów przypadających na okręgi, w których komitet zarejestrował kandydatów i kandydatki, wynosi zatem 10. Liczbę tę należy pomnożyć przez kwotę przypadającą na jeden mandat w wyborach do rady powiatu, czyli 2 400 zł. Otrzymana w wyniku mnożenia kwota 24 000 złotych stanowi limit na agitację wyborczą komitetu wyborczego X.

Z powyższych rozważań wynika istotna zasada. Zwiększenie liczby okręgów, w których komitet wyborczy zarejestrował kandydatów i kandydatki, zwiększa limit wydatków na agitację wyborczą. Limit ten wzrasta przez sam fakt zarejestrowania kandydatów i kandydatki w danym okręgu, niezależnie od szans na zdobycie mandatu.

W przypadku wyborów wójta limit wydatków związanych z prowadzeniem kampanii wyborczej kandydata lub kandydatki w gminach liczących do 500 000 mieszkańek i mieszkańców ustala się, mnożąc liczbę osób zamieszkujących daną gminę przez kwotę 60 groszy, a w gminach liczących powyżej 500 000 mieszkańek i mieszkańców – mnożąc pierwsze 500 000 osób przez kwotę 60 groszy, a nadwyżkę ponad 500 000 osób – przez kwotę 30 groszy.

Przykład:

Gmina Przykłady Wielkie liczy 550 000 mieszkańek i mieszkańców. Na limit wydatków komitetów wyborczych, które zarejestrowały kandydata lub kandydatkę na wójta, składają się następujące sumy: iloczyn 500 000 (pierwsze 500 000 mieszkańek i mieszkańców) i 60 groszy, czyli 300 000 złotych, oraz iloczyn 50 000 (nadwyżka ponad 500 000 osób) i 30 groszy, czyli 15 000 złotych. Limit wydatków wynosi zatem 315 000 złotych.

Obowiązek sprawozdawczy

W terminie trzech miesięcy od dnia wyborów pełnomocnik finansowy zobowiązany jest do przedłożenia sprawozdania finansowego. Składane jest ono organowi wyborczemu, który został zawiadomiony o utworzeniu komitetu wyborczego. Sprawozdanie obejmuje przychody, wydatki, zobowiązania finansowe komitetu, w tym uzyskane kredyty bankowe i warunki ich uzyskania.

W przypadku przedkładania sprawozdania finansowego Państwowej Komisji Wyborczej powinna zostać do niego dołączona opinia biegłego rewidenta. Opinia ta nie jest sporządzana wyłącznie wtedy, gdy pełnomocnik finansowy komitetu, w terminie 30 dni od dnia wyborów, zawiadomi Komisję, że komitet wyborczy nie miał przychodów, nie poniósł wydatków ani nie ma zobowiązań finansowych.

Wzór sprawozdania finansowego, szczegółowy zakres zawartych w nim informacji oraz wykaz rodzajów niezbędnych dokumentów określa rozporządzenie ministra finansów dotyczące sprawozdania finansowego komitetu wyborczego.

Sprawozdanie finansowe podlega ocenie organów wyborczych w terminie sześciu miesięcy od dnia jego złożenia. Organ wyborczy może przyjąć je bez zastrzeżeń, przyjmując sprawozdanie, wskazując na jego uchybienia, lub odrzucić sprawozdanie. Organ odrzuca sprawozdanie w przypadku stwierdzenia m.in.:

- pozyskania lub wydatkowania środków komitetu wyborczego na cele niezwiązane z wyborami, poza wskazanymi wcześniej terminami pozyskiwania i wydatkowania środków, jak również z naruszeniem określonych w Kodeksie limitów;
- przeprowadzenia zbiorów publicznych wbrew zakazowi;
- przyjęcia przez komitet wyborczy określonych korzyści majątkowych z naruszeniem przepisów.

Jeżeli organ wyborczy ma wątpliwości co do prawidłowości sprawozdania finansowego, wzywa komitet wyborczy do usunięcia wątpliwości lub udzielenia wyjaśnień w określonym terminie.

Zainteresowane podmioty mogą uzyskać dostęp do sprawozdań finansowych przedkładanych organom wyborczym. PKW złożone jej sprawozdania publikuje w Biuletynie Informacji Publicznej. Natomiast komisarz wyborczy podaje do publicznej wiadomości, w formie komunikatu w dzienniku o zasięgu co najmniej wojewódzkim, informację o miejscu, czasie i sposobie ich udostępniania do wglądu. W terminie 30 dni odpowiednio, od dnia ogłoszenia sprawozdania finansowego albo od dnia ogłoszenia komunikatu komisarza podmioty, partie polityczne, komitety wyborcze, które brały udział w danych wyborach, a także stowarzyszenia i fundacje, które w swoich statutach przewidują działania związane z analizą finansowania kampanii wyborczych, mogą zgłaszać Państwowej Komisji Wyborczej lub komisarzom wyborczym umotywowane pisemne zastrzeżenia do sprawozdań finansowych komitetów wyborczych. Organy wyborcze zobowiązane są do udzielenia odpowiedzi na zastrzeżenie w terminie 60 dni od jego otrzymania.

Należy też wskazać, że w przypadku odrzucenia sprawozdania finansowego komitetom wyborczym przysługuje prawo do żądania sądowej weryfikacji tego postanowienia. Jeśli sprawozdanie zostanie odrzucone przez Państwową Komisję Wyborczą, pełnomocnik finansowy może wnieść skargę do Sądu Najwyższego w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania. Jeśli postanowienie o odrzuceniu wydał komisarz wyborczy, to pełnomocnik finansowy, również w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania, może wnieść odwołanie do sądu okręgowego. Uwzględnienie skargi lub odwołania skutkuje obowiązkiem niezwłocznego postanowienia o przyjęciu sprawozdania finansowego przez właściwy organ.

Protesty wyborcze

W Kodeksie wyborczym została przewidziana możliwość wniesienia protestu wyborczego. Stanowi ona zabezpieczenie prawidłowości procesu wyborczego. Protest może być wniesiony przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby.

Powody wniesienia protestu wyborczego

Powodami wniesienia protestu wyborczego mogą być:

- popełnienie określonego przestępstwa przeciwko wyborom (np. fałszowanie dokumentów wyborczych, łapownictwo wyborcze, naruszanie tajności głosowania) mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wynik wyborów;

- albo naruszenie przepisów Kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, które ma wpływ na wynik wyborów.

W obydwu przypadkach protest może być wniesiony z powodu naruszenia, które mogło w jakiś sposób wpłynąć na proces wyborczy. W ewentualnym proteście warto wskazać wpływ, jaki dane naruszenie miało na przebieg głosowania, na ustalenie jego wyników lub na wynik wyborów. Warto też podkreślić, że stwierdzenie nieważności wyboru danej osoby następuje w przypadku, gdy okoliczność, która stanowi podstawę protestu, miała wpływ na wynik wyborów.

Kto może wnieść protest wyborczy?

Protest wyborczy może wnieść obywatelka lub obywatel, którego nazwisko zostało umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania. W przypadku protestu przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym albo przeciwko wyborowi radnej, radnego lub wójta **nazwisko powinno być umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego**, na przykład jeżeli wyborca zamierza wnieść protest przeciwko wyborowi radnej, która uzyskała mandat w okręgu wyborczym X, to jego nazwisko musi być umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze okręgu wyborczego X.

Ponadto protest wyborczy może złożyć przewodniczący lub przewodnicząca właściwej komisji wyborczej, czyli komisji, w której działaniu tkwiła podstawa protestu. Przykładowo: jeśli gminna komisja wyborcza w wyniku nieprawidłowości błędnie ustaliłaby wynik wyborów do rady gminy, to jej przewodniczący lub przewodnicząca może wnieść protest. Uprawniony do złożenia protestu jest także pełnomocnik wyborczy.

Wniesienie i rozpatrywanie protestu wyborczego

Protest wyborczy należy wnieść na piśmie w terminie 14 dni od podania przez komisarza wyborczego do publicznej wiadomości wyników wyborów na obszarze województwa. **Protest powinien zawierać zarzuty oraz dowody na ich poparcie.**

Protest wnosi się za pośrednictwem właściwego sądu rejonowego do odpowiedniego sądu okręgowego. Do czasu rozstrzygnięcia protestu przez sąd osoby wybrane w wyborach wykonują obowiązki radnych lub wójta i korzystają z ich praw określonych w przepisach.

W wyniku rozpoznania protestu wyborczego sąd orzeka o ważności wyborów oraz o ważności wyboru radnej, radnego lub wójta. Na rozstrzygnięcia sądu okręgowego w przedmiocie protestów można wnieść zażalenie do właściwego sądu apelacyjnego. Prawo zażalenia przysługuje wnoszącym protest wyborczy, komisarzowi wyborczemu, przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej lub jego zastępcy.

Fundacja im. Stefana Batorego

Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. (48-22) 536 02 00
fax (48-22) 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Teksty udostępnione na licencji
Creative Commons. Uznanie
autorstwa na tych samych warunkach
3.0 Polska (CC BY SA 3.0 PL)

ISBN 978-83-65882-21-9